

Bir Grup Lisans Hemşirelik Öğrencisinin Mesleki Araştırma ve Gelişmelere Yönelik Farkındalık ve Tutumları

Evaluation of A Nursing Student Group's Attitudes and Awareness About Professional Research and Developments

Dilek KONUK ŞENER,^a
Sevda ARSLAN,^a
Şengül CANGÜR,^b
Meryem AYDIN^a

^aHemşirelik Bölümü,
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD,
Düzce Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu,
^bBiyoistatistik ve Tıbbi Bilişim AD,
Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Düzce

Geliş Tarihi/Received: 03.06.2015
Kabul Tarihi/Accepted: 16.03.2016

Yazışma Adresi/Correspondence:
Dilek KONUK ŞENER
Düzce Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu,
Hemşirelik Bölümü,
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD,
Düzce,
TÜRKİYE/TURKEY
dilekkonuk@duzce.edu.tr

ÖZET Amaç: Bu çalışma, bir hemşirelik yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin lisans eğitimi sürecinde mesleki araştırma ve gelişmelere yönelik tutum ve farkındalık düzeyleri ile bununla ilişkili olabilecek faktörleri belirlemek amacıyla yapılmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Araştırma kesitsel ve korelasyonel araştırma olarak planlanmıştır. Bir hemşirelik yüksekokulunda öğrenim gören, araştırmanın yapıldığı dönem olan 12 Ocak-20 Şubat 2015 tarihleri arasında okula devam eden ve araştırmaya katılmayı kabul eden 434 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak, öğrencilerin sosyodemografik özellikleri ve araştırma kullanımında etkili olabileceği düşünülen faktörleri belirlemek amacıyla hazırlanan 11 sorudan oluşan "Tanıtıcı Bilgi Formu" ile "Hemşirelik Öğrencilerinin Hemşirelikte Araştırma ve Gelişmelere Yönelik Farkındalık ve Tutumu" ölçeği kullanılmıştır. Çalışmadaki tüm verilerin tanımlayıcı istatistikleri hesaplanmıştır. Ölçek puanını etkileyen etmenlerin araştırılmasında "Genelleştirilmiş Lineer Modelleme" yaklaşımından yararlanılmıştır. **Bulgular:** Öğrencilerin %82,5'inin kız, %94,9'unun çalışmadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin %34,5'i daha önce araştırma ile ilgili ders aldığını, %17,4'ü daha önce herhangi bir araştırmanın yürütülme sürecinde bulunduğunu, %32,6'sı bilimsel bir toplantıya katıldığını, %13,6'sı bilimsel bir dergiye abone olduğunu ve %31'i herhangi bir mesleki yayını takip etmediğini belirtmiştir. Ölçekten elde edilen toplam puanın 86,24±0,57 (29-145) ve madde puan ortalaması değerinin ise 3,01±0,02 (1-5) olduğu belirlenmiştir. Mezuniyet sonrası akademisyen ve yönetici hemşire olarak çalışmak istediklerini ifade eden öğrencilerin ölçek puanlarının, klinik hemşiresi olarak çalışmak isteyen öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bilimsel araştırma sürecinde yer almış öğrencilerin ortalama ölçek puanlarının, araştırma deneyimi olmayan öğrencilerin puanlarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. **Sonuç:** Çalışmada öğrencilerin hemşirelik alanındaki araştırma ve gelişmelere yönelik orta düzeyde olumlu tutum gösterdikleri saptanmıştır. Bu doğrultuda lisans eğitimi boyunca hemşirelik öğrencilerine araştırmanın önemi ve bilimsel yaklaşım süreci öğretilerek, öğrencilerin araştırma projelerinde yer alması desteklenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Öğrenciler, hemşirelik; hemşirelik araştırması; farkındalık

ABSTRACT Objective: The research has been conducted on a group of nursing college student in order to determine their awareness level, attitudes and interest of professional research and development within nursing, research activities and related factors through their undergraduate education process. **Material and Methods:** Cross-sectional and correlational designs have been used in this study. Nursing college students (434) who were actively attending the school between 12 January to 20 February 2015 and who agreed to participate in the study have formed the research sample. "Identifying Information Form" that was consisted of 11 questions to determine the socio-demographic characteristics and related factors as likely to be effective and "Awareness and Attitudes of Nursing Students towards Research and Development in Nursing" scale were used as data collection tools. All descriptive statistics were calculated. Further, interest in the students' Professional research and development, attitudes and awareness levels are thought to be associated with factors were analyzed by generalized linear modeling approach. **Results:** 82.5% of the students have been determined as female and 94.9% of was not working, 34.5% of the students have taken a course related of them were research, 17.4% of them have taken part in a research study process, 32.6% have attended to a scientific conference, only 13.6% have subscribed to a scientific journal and 31% of them did not keep track of any professional journal. Total score obtained from scale were determined as 86.24 ± 0.57 (29-145), and the mean value of each item as 3.01 ± 0.02 (1-5) respectively. The scale score of the students who expressed their desire to work after graduation as an administrator of nurse and academics were found higher than those students who wished to work as clinical nurses. Average score of students who have taken place in scientific research process had higher score than those who did not have any experience in research. **Conclusions:** Nursing students' awareness and attitudes to research and development within nursing were found as average level. The importance of education throughout the process of research and scientific approach to teaching in undergraduate level should be thought to nursing students and they should be encouraged to take part in the research project.

Key Words: Students, nursing; nursing research; awareness

doi: 10.5336/nurses.2015-46630

Copyright © 2016 by Türkiye Klinikleri

Türkiye Klinikleri J Nurs Sci 2016;8(4):317-24

Meslek, “belli bir eğitim ile kazanılan, sistematik bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş” olarak tanımlanmaktadır.¹ Her meslek gurubunun amacı, en ileri düzeyde etkin ve yararlı hizmet sunarak bu doğrultuda ilerlemektir. Bu amaca erişilebilmesi için meslekler, kendi mesleki bilgilerinin ve mesleki uygulamalarının gelişimine yol gösteren bilimsel araştırmalara gereksinim duymaktadır.^{2,3} Günümüzde hemşirelik mesleğinde de daha iyi bakım ve hizmet sunulabilmesi için yeni bilgilerin araştırılarak uygulanması gerekmektedir.^{4,5}

Hemşirelikte araştırma kullanımı karmaşık, zor ve çok çaba gerektiren bir süreç olmasına karşın, hem hemşireliğin profesyonelleşmesi için bir fırsat hem de toplumun sağlığının iyileştirilmesi için vazgeçilmezdir.⁶ Hemşirelik araştırmaları, mesleğin bilgi yapısını oluşturarak bilimsel bilgi içeriğinin geliştirilmesini sağlamaktadır. Uluslararası Hemşireler Birliği [International Council of Nurses (ICN)], araştırmalara dayanarak gerçekleştirilen faaliyetlerin profesyonel hemşireliğin başlıca öğelerinden biri olduğunu belirtmektedir.^{2,4,7,8}

Hemşirelikte araştırmalar, kanıta dayalı uygulamalara sağlam bir temel oluşturma amacıyla yapılmaktadır. Kanıta dayalı uygulama, düzenli ve kurallara uygun olarak yapılmış araştırma sonuçlarının hasta bakımında kullanılması anlamına gelmektedir.⁷ Hemşirelik araştırmalarının kanıta dayandırılması, maliyet etkinliği ve hasta güvenliği de dâhil olmak üzere bakım kalitesinin yükseltilmesinde son derece önemli bir faktör olarak görülmektedir.^{7,9} Bu kadar olumlu katkısına rağmen, hemşirelerin klinik uygulamalarda araştırma kullanımı, pek çok çalışmada araştırılmış ve bu oranın düşük seviyede olduğu bildirilmiştir.⁹⁻¹²

Bilimsel araştırmaların yapılmasını desteklemek ve kanıta dayalı hemşirelik uygulamaları konusunda bilgi sahibi olmak hemşire öğrenciler için önemli bir konudur. Lisans öğrencileri mesleki bilgi becerilerini bilimsel araştırmalara dayalı bir eğitim alarak kazanırlar.^{13,14} Bu sayede öğrenciler kanıta dayalı uygulamalar konusunda gerekli bilgi

ve becerileri kazanarak, hasta bakım kalitesinin yükseltilmesinde rol alırlar. Araştırmacı kimliğinin öncelikle lisans eğitiminde kazanıldığı düşünüldüğünde lisans öğrencileri kanıta dayalı uygulamaların benimsenmesinde kilit noktayı oluştururlar. Yalnız araştırma sürecine yönelik bilgi ve becerilerin kazanılması kadar, öğrencilerde tutum ve farkındalıklarının da artırılması gerekmektedir.^{3,9,15}

Hemşirelik eğitimi boyunca öğrenciler bilimsel araştırmalara yönelik teşvik edilirse, ilgi, tutum ve farkındalıkları olumlu olarak etkilenebilir.^{16,17} Öğrencilerin farkındalıklarının artması mezuniyet sonrası davranışlarının da belirleyicisi olduğundan, çalışma yaşamında kanıta dayalı bakımın uygulanmasında kendilerine yol gösterici olur. Yapılan çalışmalarda öğrencilerin araştırmalara yönelik tutum ve farkındalıklarının, mezuniyet sonrası klinikte araştırma kullanma davranışlarını doğrudan etkilediği belirlenmiştir.^{9,12}

Bu çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin lisans eğitimi sürecinde mesleki araştırma ve gelişmelere yönelik tutum ve farkındalık düzeylerini belirlemek ve bununla ilişkili olabilecek faktörleri incelemek amaçlanmıştır. Bu çalışmada aşağıdaki hipotezler test edilmiştir.

H₁: Öğrencilerin mezuniyet sonrası çalışmak istedikleri pozisyona göre mesleki araştırma ve gelişmelere yönelik farkındalık ve tutumları farklıdır,

H₂: Daha önce araştırma ile ilgili bir ders (araştırma, biyoistatistik) alan ve araştırma sürecine katılan öğrencilerin ders almayan ve araştırma sürecine katılmayan öğrencilere göre mesleki araştırma ve gelişmelere yönelik farkındalık ve tutumları daha fazladır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMANIN TİPİ

Araştırma kesitsel ve korelasyonel araştırma olarak planlanmıştır.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırmaya, Batı Karadeniz Bölgesi’ndeki bir Sağlık Yüksekokulunda öğrenim gören Hemşirelik Bölümü öğrencileri alınmıştır. Veriler araştırmacılar

tarafından 12 Ocak-20 Şubat 2015 tarihleri arasında öğrenim gören 1, 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerinden toplanmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma evrenini 2014-2015 öğretim döneminde Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümünde öğrenim gören 446 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem seçilmeyip evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden ve çalışma verilerinin toplanmasında ilgili formları eksiksiz dolduran 434 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Evrenin %97'sine ulaşıldığı belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan öğrencilerin sosyodemografik özelliklerini ve araştırma kullanımında etkili olabileceği düşünülen faktörleri içeren toplam 11 sorudan oluşan "Tanıtıcı Bilgi Formu" ile "Hemşirelik Öğrencilerinin Hemşirelikte Araştırma ve Gelişmelere Yönelik Farkındalık ve Tutumu" ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, Björkström ve ark. tarafından İsveç'te geliştirilmiştir.¹⁶ Özgün ölçek 36 maddelik bir ölçektir ve yedi alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin Türkiye'de geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 2008 yılında Temel, Uysal-Toraman, Erkin ve Koçer tarafından yapılmıştır. Türkçeye uyarlanan likert tipinde (Hiç katılmıyorum=1, Çok az katılıyorum=2, Kısmen katılıyorum=3, Katılıyorum=4, Çok katılıyorum=5) yanıtlanan ölçek 29 madde ve tek boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0,89 olarak belirlenmiştir. Ölçekten alınacak en yüksek puan 145, en düşük puan ise 29'dur. Toplam puanların yüksek olması, öğrencilerin mesleki araştırma ve gelişmeler konusunda farkındalığın ve olumlu tutumun yüksek olduğunu göstermektedir.^{18,19}

Verilerin Toplanması

Veriler toplanmadan önce araştırmacılar tarafından çalışmanın amacı öğrencilere açıklanmış, daha sonra öğrencilerden sınıfta veri toplama araçlarını kendilerinin doldurmaları istenerek veriler toplanmıştır. Verilerin toplanması yaklaşık olarak 15-20 dk sürmüştür. Yedi öğrenci anketi doldurup ölçeği

doldurmamış, beş öğrenci de ölçeği doldurup sosyodemografik özelliklerden oluşan kısmı boş bıraktığı için çalışmaya dâhil edilmemiştir. Çalışma, formları eksiksiz dolduran 434 öğrenci ile tamamlanmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapılabilmesi için ilgili üniversitenin Sağlık Yüksekokulu Müdürlüğünden gerekli yazılı izinler alınmıştır. Araştırmacılar tarafından öğrencilere araştırmanın amacı açıklanmış, öğrencilerden gönüllü olarak formları doldurmaları istenmiştir. Öğrencilerden verilerin toplanması sırasında sözel onam alınmıştır. "Hemşirelik Öğrencilerinin Hemşirelikte Araştırma ve Gelişmelere Yönelik Farkındalık ve Tutumu" ölçeğini kullanabilmek için elektronik posta yolu ile gerekli izin alınmıştır.

İSTATİSTİKSEL ANALİZ

Çalışmadaki tüm verilerin tanımlayıcı değerleri (ortalama, standart hata, minimum, maksimum, yüzde) hesaplanmıştır. Araştırma farkındalığı ve tutum puanları ile ilişkisi olduğu düşünülen değişkenlerin analizinde "Genelleştirilmiş Lineer Modelleme" yaklaşımından yararlanılmıştır. Anlamlı farklılığın saptandığı durumlarda da çoklu karşılaştırma testi olarak "Tukey HSD" kullanılmıştır. İstatistiksel analizler için SPSS v22 programından yararlanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ alınmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya katılan öğrencilerin sosyodemografik ve araştırma aktivitelerine ait tanımlayıcı bulgular Tablo 1'de görülmektedir. Tablo 1 incelendiğinde, öğrencilerin %82,5'inin kadın, %38,3'ünün Anadolu Lisesi mezunu olduğu ve %94,9'unun çalışmadığı belirlenmiştir. Mezun olduktan sonra çalışmak istenilen pozisyon incelendiğinde, %34,9'unun klinik hemşiresi, %27,2'sinin yönetici hemşire ve %37,9'unun akademisyen olarak, %68,8'inin ise yükseköğrenime devam etmek istediği görülmektedir. Öğrencilerin %34,5'i daha önce araştırma ile ilgili ders aldığını, %17,4'ü daha önce herhangi bir araştırmanın yürütülme sürecinde yer aldığını,

TABLO 1: Öğrencilerin sosyodemografik ve araştırma aktivitelerini tanımlayıcı bulgular.

Özellikler	n	%
Yaş (n=433)		
$\bar{x} \pm SH$ (min-maks) 19,94 $\pm$ 0,08 (17-34)		
Sınıf (n=434)		
1.sınıf	156	35,9
2.sınıf	167	38,5
3.sınıf	77	17,8
4.sınıf	34	7,8
Cinsiyet (n=434)		
Erkek	76	17,5
Kadın	358	82,5
Mezun olunan lise (n=434)		
Sağlık meslek lisesi	93	21,4
Düz lise	136	31,3
Anadolu lisesi	166	38,3
Diğer	39	9,0
Çalışma durumu (n=434)		
Hemşire olarak çalışıyorum	13	3,0
Çalışmıyorum	412	94,9
Diğer meslek gruplarından birinde çalışıyorum	9	2,1
Mezun olduktan sonra çalışmak istenilen pozisyon (n=427)		
Klinik hemşiresi	149	34,9
Yönetici hemşire	116	27,2
Akademisyen hemşire	162	37,9
Mezun olduktan sonra yükseköğrenime devam etme isteği (n=433)		
Evet	298	68,8
Hayır	135	31,2
Araştırma ile ilgili ders alma (n=432)		
Evet	149	34,5
Hayır	283	65,5
Daha önce herhangi bir araştırmaya katılma (n=430)		
Evet	75	17,4
Hayır	355	82,6
Daha önce bir bilimsel toplantıya katılma (n=408)		
Evet	133	32,6
Hayır	275	67,4
Herhangi bir hemşirelik dergisine abone olma (n=433)		
Evet	59	13,6
Hayır	374	86,4
Bilimsel dergi okuma sıklığı (n=432)		
Hiç okumam	134	31,0
Yılda bir	119	27,5
Üç ayda bir	97	22,5
Ayda bir	77	17,8
Haftada bir	5	1,2

%32,6'sı bilimsel bir toplantıya katıldığını, %13,6'sı bilimsel bir dergiye abone olduğunu ve %31'i herhangi bir mesleki yayını takip etmediğini belirtmiştir.

Araştırmada “Hemşirelik Öğrencilerinin Hemşirelikte Araştırma ve Gelişmelere Yönelik Farkındalık ve Tutumu” ölçeğinden elde edilen toplam puan 86,24 $\pm$ 0,57 olup, öğrencilerin aldığı en düşük

puan 29 ve en yüksek puan ise 145 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin ölçekten aldıkları madde puan ortalaması incelendiğinde, ortalamanın 3,01 $\pm$ 0,02 (min-maks= 1-5) olduğu görülmüştür.

Hemşirelik öğrencilerinin ölçek puanı ile ilişkili olduğu ön görülen etmenlerin birbiriyle de ilişkili olabileceği düşünüldüğünden, “Genelleştirilmiş Lineer Modelleme” yaklaşımıyla ilgili etmenlerin tüm kombinasyonları için modeller oluşturulmuştur. Yalnızca anlamlı bulunan “Genelleştirilmiş Lineer Modelleme” sonuçlarına yer verilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen etmenler öğrencilerin sosyodemografik özellikleri, mezun olduktan sonra çalışmak istenilen pozisyon, yükseköğrenime devam etme isteği, araştırma ile ilgili ders alma durumu, daha önce herhangi bir araştırmaya katılma durumu, daha önce bilimsel toplantıya katılma durumu, hemşirelik dergisine abone olma ve bilimsel dergi okuma sıklığıdır.

Tablo 2 incelendiğinde, şu an hemşire olarak çalışıp, mezuniyet sonrası yönetici hemşire olarak çalışmak istediklerini ifade eden öğrencilerin madde puan ortalaması (3,93 $\pm$ 0,36) ile şu an çalışmayan, yalnız ileride akademisyen olarak çalışmak istediklerini ifade eden öğrencilerin puanlarının (3,11 $\pm$ 0,04) bütün gruplardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. “Mezuniyet sonrası çalışmak istenilen pozisyon” ile “Şu anki çalışma durumu” etmenlerinin birlikte değişiminin toplam ortalama ölçek puanı üzerindeki etkisinin incelendiği modelin anlamlı olduğu gözlenmiştir (Likelihood Ratio (LR)- $\chi^2=38,954$; SS=8; $p<0,001$). Bu modelde incelenen “Mezuniyet sonrası çalışmak istenilen pozisyon*çalışma durumu” etkileşim etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur (Wald- $\chi^2=16,84$; $p=0,002$). Yani şu anki çalışma durumu mezuniyet sonrası çalışmak istenilen pozisyona bağlı olarak toplam ortalama ölçek puanını etkilemektedir. İlgili sonuçlar ayrıntılı olarak Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 3 incelendiğinde, araştırma ile ilgili daha önce bir ders almayan, ancak araştırmaya katılmış öğrencilerin toplam ortalama puanlarının bütün gruplardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. “Araştırmaya katılma durumu” ile “Araştırma ile ilgili bir ders alma durumu” etmen-

TABLO 2: Şu anki çalışma durumu ve mezuniyet sonrası çalışılmak istenilen pozisyon ile araştırma farkındalığı ve tutum puan ortalamaları ilişkisi.

Şu anki çalışma durumu	Mezuniyet sonrası çalışmak istenilen pozisyon	Ortalama	Standart hata	%95 Wald Güven Aralığı		Çoklu karşılaştırma testi		
				Alt sınır	Üst sınır	I	J	p
Hemşire olarak çalışıyorum	Klinik hemşiresi	3,07	0,08	2,92	3,22	A	B	0,020
						A	C	0,012
	Yönetici hemşire	3,93	0,36	3,22	4,64	A	D	0,005
						A	E	0,010
Çalışmıyorum	Akademisyen hemşire	2,76	0,29	2,19	3,33	A	F	0,026
						A	G	0,023
	Klinik hemşiresi	2,90	0,03	2,85	2,96	A	H	0,001
						A	K	0,008
Diğer meslek gruplarından birinde çalışıyorum	Yönetici hemşire	2,99	0,04	2,92	3,06	D	B	0,041
						D	E	0,047
	Akademisyen hemşire	3,11	0,04	3,04	3,18	D	F	<0,001
						D	H	<0,001
Diğer meslek gruplarından birinde çalışıyorum	Klinik hemşiresi	3,05	0,13	2,79	3,31	E	K	0,018
						E	H	<0,001
	Yönetici hemşire	2,72	0,00	2,72	2,72	F	H	<0,001
						G	H	0,014
	Akademisyen hemşire	2,89	0,15	2,59	3,19	H	B	<0,001

I: Altgrup-1, J: Altgrup-2, A) [çalışmdur.=Hemşire olarak çalışıyorum]*[mezunpozisyon=Yönetici hemşire]; B) çalışmdur.=Hemşire olarak çalışıyorum]*[mezunpozisyon=Klinik hemşiresi]; C) [çalışmdur.= Hemşire olarak çalışıyorum]*[mezunpozisyon=Akademisyen hemşire]; D) [çalışmdur.=Çalışmıyorum]*[mezunpozisyon=Klinik hemşiresi]; E) [çalışmdur.= Çalışmıyorum]*[mezunpozisyon=Yönetici hemşire]; F) [çalışmdur.=Çalışmıyorum]*[mezunpozisyon=Akademisyen hemşire]; G) [çalışmdur.=Diğer meslek grup. çalışıyorum]*[mezunpozisyon=Klinik hemşiresi]; H) [çalışmdur.=Diğer meslek grup. çalışıyorum]*[mezunpozisyon=Yönetici hemşire]; K) [çalışmdur.=Diğer meslek grup. çalışıyorum]*[mezunpozisyon= Akademisyen hemşire].

lerinin birlikte değişiminin toplam ortalama ölçek puanı üzerindeki etkisi araştırılmadan önce, araştırma sürecine katılma durumuna (evet: 88,25±1,41; hayır: 85,77±0,62) göre öğrencilerin toplam ölçek puanlarının istatistiksel açıdan farklı olmadığı saptanmıştır (p=0,100). “Daha önce araştırmaya katılma durumu” ile “Araştırma ile ilgili bir ders (araştırma, biyoistatistik) alma durumu” etmenlerinin birlikte değişiminin toplam ortalama ölçek puanı üzerindeki etkisinin incelendiği modelin anlamlı olduğu gözlenmiştir (LR- $\chi^2=12,483$ sd=3 p=0,006). Bu modelde incelenen “Araştırmaya katılma durumu*araştırma dersi alma durumu” etkileşim etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur (Wald- $\chi^2=6,104$; p=0,013). Yani araştırmaya daha önce katılan (veya katılmayan) öğrencilerin ortalama ölçek puanlarının, araştırma ile ilgili bir ders alma durumuna göre anlamlı düzeyde değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. İlgili sonuçlar ayrıntılı olarak Tablo 3’te görülmektedir.

TARTIŞMA

Bu çalışma, lisans hemşirelik öğrencilerinin bilimsel araştırmalar konusundaki tutum ve farkındalık-

larını araştırmak, onların tutum ve farkındalıkları üzerinde ilişkisi olabilecek faktörleri belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Öğrencilerin bilimsel araştırmalara yönelik tutum ve farkındalıklarının artması, araştırma projelerinin klinik uygulamalara yansıtılmasını sağlamak ve hemşirelik mesleğine yeni bir ivme kazandırmaktadır.²⁰ Araştırmaya yönelik tutum, araştırmaların uygulamaya aktarılmasında ve kanıta dayalı uygulamaların sunulmasında önemli bir göstergedir.³ Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin “Hemşirelikte Araştırma ve Gelişmelere Yönelik Farkındalık ve Tutum Ölçeği”nden aldıkları toplam puan ortalamaları 86,24±0,57 ve madde puan ortalamaları 3,01±0,02 olarak belirlenmiştir. Ölçekten alınan puanların orta düzeyde olumlu tutum göstermesi, öğrencilerin hemşirelik mesleğine yeni bir ivme kazandırılmasında araştırma kullanımı gerekliliğinin farkında olduklarını düşündürmektedir. Literatür incelendiğinde, Toraman ve ark. klasik ve entegre eğitim programında (KEP-EEP) öğrenim gören hemşirelik öğrencilerinin ölçek toplam puan ortalamasını 87,97±8,91, Ünsal ve ark. ise 118,18±18,94 olarak bulmuştur.^{3,19}

TABLO 3: Araştırma ile ilgili bir ders alma ve daha önce araştırmaya katılma durumu ile araştırma farkındalığı ve tutum puan ortalamaları ilişkisi.

Araştırma ile ilgili ders araştırma biyoistatistik alma durumu	Daha önce araştırmaya katılma durumu	%95 Wald güven aralığı				Çoklu karşılaştırma testi		
		Ortalama	Standart hata	Alt sınır	Üst sınır	I	J	p
Evet	Evet	2,98	0,04	2,91	3,05	A	D	0,021
	Hayır	3,03	0,04	2,96	3,10	B	D	0,043
Hayır	Evet	3,33	0,15	3,04	3,62	C	E	0,021
	Hayır	2,99	0,03	2,93	3,04			

I: Altgrup-1, J: Altgrup-2, A) [arştdersalma=Evet]*[arştkatılım=Evet]; B) [arştdersalma=Evet]*[arştkatılım=Hayır]; C) [arştdersalma=Hayır]*[arştkatılım=Evet]; D) [arştdersalma=Hayır]*[arştkatılım=Evet]; E) [arştdersalma=Hayır]*[arştkatılım=Hayır].

Bu çalışmalardaki puanların yüksek olmasının nedeni, örnekleme dâhil edilen öğrencilerin dördüncü sınıf öğrencilerinden seçilmesi ve araştırma yöntemleri, istatistik, bilgisayar teknolojisi, yabancı dil gibi araştırma yapmak için gerekli olan tüm dersleri almış olmalarından kaynaklandığını düşündürmektedir. Yapılan diğer çalışmalarda da, öğrencilerin hemşirelikte araştırma ve gelişmelere yönelik pozitif tutuma sahip olduğu belirlenmiştir.^{15,16,21}

Lisans eğitimi içerisinde hemşirelik öğrencilerinin klinik araştırmalara ve bilimsel aktivitelere katılımı, araştırma sürecini öğrenmede ve kanıta dayalı hemşirelik uygulamalarının kullanımını artırmada önemli bir role sahiptir.^{3,17} Kongre, sempozyum gibi bilimsel etkinlikler ise meslek üyelerini bir araya getiren, bilimsel düşünce ve bilgi alışverişini sağlayan, bunun yanı sıra sosyal anlamda meslek üyeleri arasında iletişim ve etkileşim sağlayan bilimsel etkinliklerdir.¹⁴ Bu çalışmada, öğrencilerin %17,4'ünün araştırma etkinliğine katıldığı, %32,6'sının bilimsel toplantıya katıldığı, %13,6'sının hemşirelik dergisine abone olduğu belirlenmiştir. Toraman ve ark. yaptıkları çalışmada, öğrencilerin çoğunluğunun (EEP: %69,8, KEP:%80) hemşirelikte en az bir bilimsel araştırmaya katıldıkları ve her iki grupta da yaklaşık üçte ikisinin bir araştırmanın planlama ve uygulama aşamasında yer aldıklarını (EEP: %56,6, KEP: %72,2) saptamışlardır.³ Ünsal ve ark. yaptıkları çalışmada, öğrencilerin %53,5'inin öğrenimleri süresince herhangi bir araştırma etkinliğine ve hemşirelikle ilgili bilimsel bir toplantıya katıldığını belirlemişlerdir.¹⁹ Literatürdeki diğer araştırmalarla karşılaştırıldığında, bu çalışmadaki öğrencilerin

araştırma etkinliğine katılma oranının düşük olmasının nedeni, bölgedeki bilimsel etkinlik oranının az olması ile ilişkilendirilebileceği gibi araştırma dersi almayan 1 ve 2. sınıf öğrenci sayısının fazla olması ile de açıklanabilmektedir.

Lisans eğitimi "öğretme" eğiliminden vazgeçerek, "öğrenme" bakış açısına doğru yön değiştirmekte ve öğrencilerin bu sürece aktif katılımı desteklenmektedir.^{17,20} Hemşirelik öğrencilerinin araştırma dersi alması ve araştırma projelerine katılması onların bu konudaki ilgilerini artırmakta, araştırma sürecinin anlaşılmasını kolaylaştırmakta, araştırmaya yönelik tutumlarını olumlu yönde geliştirerek uzun vadede sürekliliği sağlamaktadır. Ayrıca bu sayede öğrenciler, hasta haklarına ve etik ilkelere saygılı olmayı öğrenmekte, iletişim becerilerini artırmakta, iş birliği içinde çalışmayı öğrenmekte, problem çözme ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmektedirler.^{3,17,20,21} Bu çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin araştırma farkındalığı ve tutum puanları ile araştırma dersi alma ve bilimsel araştırma projelerinde yer alma değişkenlerinin birleşik etkisi incelendiğinde, araştırma dersi alan ve araştırma projelerine katılmış öğrencilerin ortalama ölçek puanlarının, araştırma dersi almayan ve araştırma projelerine katılma deneyimi olmayan öğrencilerin puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Elde edilen bu bulgu çalışmada, "H₁: Daha önce araştırma ile ilgili bir ders (araştırma, biyoistatistik)" alan ve araştırma sürecine katılan öğrencilerin, ders almayan ve araştırma sürecine katılmayan öğrencilere göre mesleki araştırma ve gelişmelere yönelik farkındalık ve tutumları daha fazladır hipotezini doğrulamıştır.

Literatür incelendiğinde, çalışmamızla benzer bulguların elde edildiği çalışmalara rastlanmıştır. Bradbury-Jones ve ark.nın hemşirelik öğrencileri ile yaptıkları niteliksel çalışmada, öğrencilerin araştırma projelerine katılmalarının yararları “kişiliklerinin güçlenmesi, bilgilerinin güçlenmesi ve klinik uygulamalarının güçlenmesi” olarak üç ana temada toplanmıştır.²² Yapılan diğer çalışmalarda, hemşirelik öğrencilerinin bilimsel araştırmalara katılımının, öğrencilerin araştırma kullanımına yönelik tutum ve farkındalıklarını artırdığı ve araştırma sürecinin anlaşılmasını kolaylaştırdığı sonucuna varılmıştır.^{17,20,21,23,24}

Çalışmada hemşirelik öğrencilerinin araştırma farkındalığı ve tutum puanları ile mezuniyet sonrası çalışmak istenilen pozisyon değişkeninin ilişkisi incelendiğinde, mezuniyet sonrası akademisyen ve yönetici hemşire olarak çalışmak istediklerini ifade eden öğrencilerin ölçek puanlarının, klinik hemşiresi olarak çalışmak isteyen öğrencilerden yüksek olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu bulgu çalışmanın “H₁:Öğrencilerin mezuniyet sonrası çalışmak istedikleri pozisyona göre mesleki araştırma ve gelişmelere yönelik farkındalık ve tutumları farklıdır” hipotezini doğrulamaktadır. Öğrencilerin bilimsel araştırmalara yönelik tutum ve farkındalıklarının artması, mezuniyet sonrası planladıkları kariyerlerine yönelik önemli bir bağlantı sağlayabilir. Akademik kariyer yapılmasında, bilimsel araştırma yapmak ve yapılan bu çalışmalarla bilime katkı sağlamak önemli bir adımdır. Akademik kariyerin ilk aşaması ise lisansüstü eğitimidir. Kain ve ark.nın yaptıkları çalışmada, lisansüstü eğitimin gerçekleştirilmesinde, lisans öğrencilerinin araştırmalara

yönelik tutum ve farkındalıklarının önemli olduğu belirlenmiştir.²⁰ Çalışmada akademisyen olmak isteyen öğrencilerin puanlarının yüksek olması, öğrencilerin bu durumun farkında olduklarını düşündürmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bir grup hemşirelik öğrencisini kapsayan bu çalışmada, öğrencilerin araştırma etkinliği ve bilimsel toplantıya katılım oranları ve hemşirelik dergisine abonelikleri oldukça düşük bulunmuştur. Bu yetersizliklere rağmen, öğrencilerin hemşirelik alanındaki araştırma ve gelişmelere yönelik orta düzeyde olumlu tutum gösterdikleri saptanmıştır. Araştırma kullanmayı öğrenme ve eleştirel değerlendirebilme hemşirelik eğitimi içerisinde önemli bir amaçtır. Bu konuda akademisyenlere önemli sorumluluklar düşmektedir. Hemşirelik öğrencilerine araştırmanın önemi ve bilimsel yaklaşım süreci öğretilerek, öğrencilerin araştırma projelerinde yer alması desteklenmelidir. Ders içerikleri hazırlanırken hemşirelik araştırmalarından yararlanılarak, araştırmanın tüm eğitim programının içine entegrasyonu sağlanmalıdır. Öğrencilere araştırmaların klinik uygulamalardaki önemi gösterilerek, araştırma kullanımı ve mesleki uygulamalar arasındaki bağlantı desteklenmelidir. Bunun başarıyla uygulanması için klinisyenler ile iş birliği yapılarak ortak çalışmalar yürütülmelidir. Bu doğrultuda, öğrencilerin eğitimleri süresince araştırma kullanımına yönelik tutum ve farkındalıklarının artırılması ve araştırmaların klinik uygulamalara yansıtılmasının geliştirilmesine yönelik ileri çalışmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Korkmaz F, Görgülü S. [Viewpoint of nurses on nursing in respect to professionalism criteria]. Hacettepe University Faculty of Health Sciences Nursing Journal 2010;17(1):1-17.
2. Emiroğlu ON, Ünlü H, Terzioğlu F, Bulut H. [Nurses' views on their research activities and their views towards research and nurses' needs of knowledge]. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi 2005;1(2):64-86.
3. Toraman AU, Bayık-Temel A, Kalkım A, Erkin-Balyacı Ö. [Attitudes and awareness of research among nursing students trained based on classical and integrated education model]. DEUHYO ED 2013;6(3):132-8.
4. Akça-Ay F. Temel Hemşirelik: Kavramlar, İlkeler, Uygulamalar. 1. Baskı. İstanbul: Medikal Yayıncılık; 2007. p.540.
5. Elsborg Foss J, Kvigne K, Wilde Larsson B, Athlin E. A model (CMBP) for collaboration between university college and nursing practice to promote research utilization in students' clinical placements: a pilot study. Nurse Educ Pract 2014;14(4):396-402.
6. Arslan Yürümezoğlu H, Kocaman G. [Research utilization in nursing and PARIHS framework]. C.U. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2008;12(3):36-42.
7. Adıgüzel O, Tanrıverdi H, Sönmez-Özkan D. [Occupational professionalism and the case of nurses as the members of the profession]. Journal of Administrative Sciences 2011;9(2): 235-59.
8. International Council of Nurses. Closing the Gap: From Evidence to Action. In: Chapter 1. Understanding Evidence-based Practice. 3rd ed. Geneva: Jean-Marteau Publishing; 2012. p.5-10.
9. Forsman H, Rudman A, Gustavsson P, Ehrenberg A, Wallin L. Use of research by nurses during their first two years after graduating. J Adv Nurs 2010;66(4):878-90.
10. Squires JE, Hutchinson AM, Boström AM, O'Rourke HM, Cobban SJ, Estabrooks CA. To what extent do nurses use research in clinical practice? A systematic review. Implement Sci 2011;6(21):170-86.
11. Forsman H, Gustavsson P, Ehrenberg A, Rudman A, Wallin L. Research use in clinical practice-extent and patterns among nurses one and three years post-graduation. J Adv Nurs 2009;65(6):1195-206.
12. Wangenstein S, Johansson IS, Björkström ME, Nordström G. Research utilization and critical thinking among newly graduated nurses: predictors for research use. A quantitative cross-sectional study. J Clin Nurs 2011;20(17-18):2436-47.
13. Niven E, Roy DE, Schaefer BA, Gasquoin SE, Ward FA. Making research real: embedding a longitudinal study in a taught research course for under graduate nursing students. Nurse Educ Today 2013;33(1):64-8.
14. Öztürk-Dönmez R, Bayık-Temel A. [Characteristics of the research abstract presented in the nursing students congress in Turkey (2000-2011)]. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi 2014;16(1):23-33.
15. Brown CE, Kim SC, Stichler JF, Fields W. Predictors of knowledge, attitudes, use and future use of evidence-based practice among baccalaureate nursing students at two universities. Nurse Educ Today 2010;30(6):521-7.
16. Björkström ME, Johansson IS, Hamrin EK, Athlin EE. Swedish nursing students' attitudes to and awareness of research and development within nursing. J Adv Nurs 2003; 41(4):393-402.
17. Henoch I, Jakobsson-Ung E, Ozanne A, Falk H, Falk K, Kenne Sarenmalm E, et al. Nursing students' experiences of involvement in clinical research: an exploratory study. Nurse Educ Pract 2014;14(2):188-94.
18. Temel AB, Uysal A, Erkin Ö, Koçer A. [Validity and reliability study of nursing students' attitudes to and awareness of research and development within nursing scale* Turkish version]. DEUHYO ED 2008;1(2):108-23.
19. Ünsal A, Karakurt P, Tanrıverdi D. [Determining awareness and attitude of nursing students studying in various schools with respect to research and development]. Balıkesir Health Sciences Journal 2014;3(2):87-93.
20. Kain VJ, Hepworth J, Bogossian F, McTaggart L. Inside the research incubator: a case study of an intensive under graduate research experience for nursing a midwifery students. Collegian 2014;21(3):217-23.
21. Seymour E, Hunter AB, Laursen S, Deantoni T. Establishing the benefits of research experiences for undergraduates in the sciences: first findings from a three-year study. Sci Educ 2004;88(3):493-534.
22. Bradbury-Jones C, Stewart S, Irvine F, Sambrook S. Nursing students' experiences of being a research participant: findings from a longitudinal study. Nurse Educ Today 2011;31(1):107-11.
23. Davies PD, Lado A, Northway R, Bennet G, Williams R, Moseley L, et al. An evaluation of student nurses experiences of being a researcher in a mental health research project. Nurse Educ Today 2002;22(7):518-26.
24. Dalziel JR. Students as research subjects: ethical and educational issues. Aust Psychol 1996;31(2):119-23.
25. Mattila LR, Eriksson E. Nursing students learning to utilize nursing research in clinical practice. Nurse Educ Today 2007;27(6):568-76.